

De Hommel

CONTACTBLAD IVN Hardenberg - Gramsbergen

Winter in de Engbertsdijkswenen

BELEEF DE NATUUR!

www.kampeerenoutdoorreiling.nl
www.kampeer-winkel.eu

Hardenberg Almelo

Hardenberg ± 4000m²
Almelo ± 900m²

Ook voor onderhoud en schadeherstel aan uw caravan of camper kunt u terecht bij Kampeer & Outdoor Reiling - Hardenberg.

Kijk voor de actuele **aanbiedingen** op www.kampeerenoutdoorreiling.nl

Hardenberg: • In- en verkoop caravans • Caravanonderdelen • Verhuur caravans • Kampeer artikelen • Outdoor artikelen • Kleding • Wandelschoenen	Winkel / Caravans / Verhuur / Werkplaats Hardenberg Loswal 2 7772 TT T. 0523 260398	 	Winkel Almelo Hospitaalweg 4 7607 TW T. 0546 815647
---	--	--	--

De grootste kampeerwinkel van Overijssel!

Bandenvernieuwing
Meest winstgevend met de groenste resultaten

RETREADING PROFESSIONALS

Denemarkenweg 3
7772 TD Hardenberg

T. 0523 - 251 332
E. info@obo.nl
W. www.obo.nl

JUMPER
de diersuper

OVERWEG JUMPER HARDENBERG

www.overweghardenberg.nl

Hessenweg 17 | 7771 CH | Hardenberg | T. 0523-261684

Wij staan voor u klaar!

Verzekeringen	Hypotheek	Employment Benefits
Makelaardij	Pensioenen	Bankzaken

vrieling.nl

PEARLE
 OPTICIENS

Pearle Opticiens Hardenberg
Fortuinstraat 3a
Tel. (0523) 27 16 10

SERVICE- EN TANKCENTER DE GROOT
 MET EEN GEHEEL VERNIEUWDE SHOP
 MET JAAR 2011 IN!

BRUCHTERWEG 99
7772 BK HARDENBERG
TEL.: 0523-261599

Kurk en Fineervloeren | Behang | Houten vloeren
 Kamerbreed Tapijt | Meubelstoffering | Laminaat
 Gordijnen en Raamdecoratie | Interieuradvies
 Karpotten | Vinyl en Marmoleum

voor de totale woonbeleving...

Gramsbergerweg 62 Hardenberg
 Tel: 0523 - 261 234
www.woonwinkelramaker.nl
info@woonwinkelramaker.nl

Herbers
 T W E E W I E L E R S

MOLENPLEIN 4
 HARDENBERG
 TEL. (0523) 26 20 54

Voorwoord

Deze Hommel staats deels in het teken van het jaarverslag 2016. Een moment om terug te kijken, zowel voor onze leden en werkgroepen, maar ook bestuurlijk.

In 2016 heeft het bestuur zich voorgenomen niet zozeer op kwantiteit te sturen, maar op kwaliteit en zorgen voor de toekomst.

Dit jaar heeft er een herindeling plaats gevonden van de werkgroepen, waardoor deze herkenbaarder en effectiever zijn geworden voor de leden. Mede door het gebruik van social media merken wij dat mensen nu meer betrokken zijn bij de werkgroepen en de activiteiten van de vereniging. De zorgen die wij hadden omtrent de aanwas van natuurgidsen zijn niet meer zo groot. Op dit moment zijn er 2 leden die een natuurgidsenopleiding volgen en enkelen hebben aangegeven hier wel belangstelling voor te hebben.

Het Vitamine G project is een speciale vermelding waard. Dat dit project een financiering heeft verworven buiten de kas van de vereniging is uniek te noemen, een vorm van crowdfunding, die wij nog niet eerder op deze wijze voor elkaar hebben gekregen.

Uiteraard moet de vernieuwing van De Hommel genoemd worden.

Zoals iedere verandering heeft ook het bedenken en het uitbrengen van de vernieuwde Hommel veel energie gekost, maar het resultaat is er dan ook naar. Het bestuur en de redactie hebben veel positieve reacties mogen ontvangen

Voor het IVN is het ook belangrijk om gemeentelijke-/provinciale ontwikkelingen te volgen. Dick de Waard heeft zich bereid verklaard om als contactpersoon op te treden met betrekking tot het 'Groen Platform De Vecht'/ Ruimtelijke Ordening. Hij zal het bestuur met enige regelmaat op de hoogte houden.

Met de werkgroep Landschapsonderhoud heeft het thema veiligheid / Arbo volop de aandacht.

Rest mij u op te roepen om onze ledenvergadering bij te wonen op 21 maart in De Koppel.

Aanvang 20.00 uur.

Aart Bentsink

Voorzitter IVN afdeling Hardenberg/Gramsbergen

Colofon

De Hommel

Afdelingsblad van de IVNafdeling Hardenberg/Gramsbergen.

22ste Jaargang,

Winter editie.

Contactadres Secretariaat:

Anerveenseweg 25, Anerveen.

E-mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Redactieadres:

Markfluwerhof 2, Kloosterhaar.

E-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Hoofredactie en lay-out:

Cock Slootweg, Baukje Reitsma.

Aan de uitgave werkten mee:

Jacqueline Slootweg, John Roeden, Aart Bentsink, Lydia de Waard, Julian Overweg, Marlis Hoek, Bert Stegeman, Geertje van der Berg, Mariet de Jonge, Baukje Reitsma, Peter Fleurke.

Lambert Zandman, Loeki v.d Schoor, eindredactie.

Fotografie:

Fotografen IVN afdeling Hardenberg/Gramsbergen.

Drukker:

Editoo B.V. te Arnhem.

Inhoudsopgave

Pag.3	Voorwoord
Pag.4 -6	Informatie/nieuws
Pag.7 - 8	De Groene Deur
Pag.9	Jeugdnieuws en Agenda ledenvergadering
Pag.10 - 15	Jaarverslag 2016
Pag.16	Samenstelling bestuur en werkgroepen
Pag.17 - 20	Nieuws van de werkgroepen
Pag.21 - 22	Excursienieuws

Informatie en nieuws

Bladmineerders

Deze vreemdvormige bruin-geel-groene plekken op een hulstblad zijn vraatsporen van een insect: larve van de hulstvlieg (*Phytomyza ilicis*). Dergelijke gangen worden (blad)mijnen genoemd. Er zijn veel bladminerende insectensoorten die dit doen op één specifieke waardplant. Onze hulstvlieg behoort tot de Mineervliegjes (*Agromyzidae*).

Waar te vinden in Hardenberg? Overal waar hulst (*Ilex aquifolium*) staat. Ik heb het idee dat hulst zonder aantasting van de hulstvlieg inmiddels behoorlijk zeldzaam is geworden.

Een nuttige site over bladmineerders: <http://bladmineerders.nl/>

Julian Overweg

Lid Nachtvulinderwerkgroep/Vogelwerkgroep

De Koekoek

Koekoek! Het geluid van de mannelijke koekoek horen we steeds minder. Net zoals het "gebubbel" van het vrouwtje. De koekoek is tegenwoordig een schaarse broedvogel. De hoogste dichtheden vinden we nog in open natuurgebieden: duinen, moerassen, heide en hoogvenen.

Het aantal koekoeken neemt al jarenlang af. Het waarom is ook bij SOVON niet goed bekend.

In 2017 gaan SOVON Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland op zoek naar de grootste kennishiaten.

Ze vragen in 2017 zoveel mogelijk aandacht voor de koekoek. Doe mee, deel je waarneming, laat de mensen kennis maken met deze vogel tijdens de excursies.

Redactie De Hommel

Vlekjes

"Op boomsoorten met een gladde stam kun je deze witgrijze "vlekken" met donkere "puntjes" vinden. Het is een korstmoss dat meestal verder in de breedte groeit dan in de hoogte, maar de hoogte en breedte kunnen ook gelijk zijn. Het Gewoon purperschaaltje (*Lecidella elaeochroma*): een heel normale soort in de gemeente Hardenberg.

Waar te vinden?

Op gladde boomstammen. Weet je beuken te staan? Neem eens een kijkje, want er is 'n goede kans dat je 'm vindt.

Soorten die niet opvallen, maar vaak verrassend veelvoorkomend zijn: <http://www.birdblog.org/gewoon-maar-ongezien>"

Julian Overweg

IVN-lid dat overall interesse in heeft!!!

Snoepwinkel

10 x toekomst. Vooruitgang. Tien redenen om naar de toekomst te kijken. Johan Norberg. We worden overspoeld met berichten over hoe slecht het gesteld is met de wereld, maar horen we het ook als er iets goed gaat? Van armoedebestrijding tot toegang tot water. Johan Norberg geeft je 10 redenen om optimistisch te zijn. Voor iedereen die wel een beetje hoop kan gebruiken in deze tijd. Uitgeverij Nieuw Amsterdam, ISBN:97890546821756. Prijs € 19,99.

De uitvinder van de natuur. Het avontuurlijke leven van Alexander von Humboldt. Andrea Wulf. Alexander von Humboldt (1769-1859) was een moedige ontdekkingsreiziger en de bekendste wetenschapper van zijn tijd. Hij had een grote honger naar avontuur en ontdekkingen, beklom de hoogste vulkaan ter wereld, reisde door Siberië, waar de bevolking aan miltvuur leed, en deed onderzoek in de meest afgelegen gebieden. Met zijn ideeën was hij zijn tijd ver vooruit. Wulf beschrijft zijn gedurfde expeditie en geeft op toegankelijke wijze inzicht in zijn baanbrekende onderzoek naar de wijze waarop het landschap zich op verschillende continenten heeft gevormd. Humboldt wist toen al dat menselijk ingrijpen wel degelijk effect heeft op het klimaat. Het boek is een feest om te lezen, een openbaring voor IVN-ers: Humboldt was Indiana Jones, Stephen Hawking en Floortje Dessing tegelijk. Uitgeverij: Atlas Contact. ISBN 9789045031170, prijs € 39,99.

Wintervogels. Lars Johsson. 59 soorten in woord en beeld. Prachtige aquarellen en verhalen. Vogelbescherming. ISBN 9789021453060. € 29,99.

Welkom

Onze nieuwe IVN-leden:

Dhr. T.J.M. Heller, Dedemsvaart
Wendy Langemaat, Coevorden
Dhr. en mevr. Pieters, Dedemsvaart
Wim Oostra, Hardenberg
Jacobien Dijkstra, Rheezeveen
Lia Antoons, Hardenberg
Gerrit Mulder, Hardenberg
Marjan Nijenbanning, Coevorden

Inleveren copy

Sluitingsdatum inleveren copy: maandag 1 mei 2017.

De volgende Hommel zal begin juni uitkomen.

Aantal woorden per artikel: 300 tot 400 woorden.

Graag de foto's apart inleveren als een JPG-bestand.

Mailadres: dehommel@ivnhardenberg.nl

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken in te korten of te wijzigen.

Waar kinderdromen
werkelijkheid worden!

Meer informatie:
www.sprookjescamping.nl

Hobbyfotografen gezocht

Een oproep van het Landelijk IVN:

Ook de online-afdeling van IVN heeft groene voornemens voor 2017! We willen een landelijk instagram-account opzetten (@IVNNederland) om ook via dit sociale medium mensen te inspireren om naar buiten te gaan en de natuur te beleven. Daar hebben we jouw hulp bij nodig.

We zoeken vrijwilligers die het leuk vinden om hun mooie natuurfoto's met een breder publiek te delen. Dat kan zowel eenmalig, als op regelmatige basis. Het onderwerp is mens (jong en oud), natuur en natuurbeleving. Uiteraard vermelden we altijd de naam van de fotograaf en gebruiken we de foto's nooit zonder jouw toestemming voor andere doeleinden.

Lijkt het je leuk om hier een bijdrage aan te leveren? Neem voor meer informatie contact op met Merel den Otter via m.den.otter@ivn.nl.

Redactie De Hommel

Misvattingen

Bron: Encyclopedie van misvattingen door Hans van Maanen.

Apen verlossen elkaar van vlooien

Het heet wel "vlooien", maar het is geen vlooien: apen hebben zelden vlooien, en als ze vlooien hebben, doen ze wat iedereen zou doen: krabben. Als apen "vlooien", zijn ze in werkelijkheid op zoek naar zoutkorrels, plantenresten en huidschilfers. Aan het gedrag is de rangorde af te lezen: het zijn vrijwel altijd de ondergeschikte dieren die de machtiger dieren vlooien.

Een adder eet haar jongen op bij gevaar

Jonge adders zijn zo snel weg als er gevaar dreigt, dat het volksgeloof heeft postgevat dat hun moeder ze opeet. De theorie werd nog aannemelijker door de ontdekking van jonge addertjes in het moederlichaam. Hoe konden die daar anders komen? Slangen zijn immers eierleggende dieren? Tegenwoordig weet men dat jonge adders een verblijf in het maagzuur van hun moeder niet zouden overleven. En men heeft ontdekt dat de adder "ovovivipaar" is: de eieren worden deels al in het moederlichaam uitbroed, zodat dit inderdaad geen embryo's bevat, maar complete jongen. De adder, in Nederland zo gevreesd omdat het de enige gifslang van onze streken is, is in feite vrij ongevaarlijk. Dodelijke ongevallen na een beet zijn zeldzaam, ook bij kinderen. En de adder zelf is ook zeldzaam geworden.

Beren gaan in winterslaap

Tijdens de winterslaap worden dieren volstrekt lethargisch: stofwisseling, ademhaling en bloedsomloop liggen op een minimumniveau. Dieren die in winterslaap gaan, zoals vleermuizen, egels, marmotten en hamsters, zien af van het op peil houden van hun lichaamstemperatuur. Sommige dieren hoeft je maar in de koelkast te stoppen om ze in winterslaap te laten gaan. Beren gaan wel langdurig slapen, maar ze worden niet lethargisch en ze houden ook geen echte winterslaap. Als ze worden gewekt, zijn ze meteen klaarwakker en actief, terwijl dieren die een echte winterslaap vieren, zeker een half uur nodig hebben om weer op temperatuur te komen. Er zijn ook dieren die in zomerslaap gaan, om zich tegen de hitte te beschermen.

Zevenmaal hondenleeftijd is mensenleeftijd

Algemeen wordt de vuistregel gehanteerd dat de leeftijd van een hond kan worden vergeleken met die van een mens door de hondenleeftijd met zeven te vermenigvuldigen. Het slaat nergens op: een hond heeft een heel andere ontwikkeling dan een mens. Een hond van zes maanden is jong, een hond van twee jaar is volwassen, en een hond van acht jaar is middelbaar. Een betere formule, voor volwassen honden althans, zou zijn: tel vier bij de hondenleeftijd op en vermenigvuldig de uitkomst met vier. Een hond van elf jaar is al oud: als mens zou hij zestig zijn.

Lydia de Waard-Levöleger
IVN lid en fotograaf

Glibberdingetjes

Nu er overal takjes op de grond liggen kun je daarop deze geeloranje "glibberdingetjes" aantreffen. Het betreft de Gele Trilzwam (*Tremella mesenterica*): een paddenstoel die ikzelf vooral op eikentakken zie. Wanneer je 's-winters door de kale bossen eiken afzoek, zijn ze goed te vinden. Eigen waarnemingen in onze gemeente onder andere bij de Amaliabrug, Baalder (het exemplaar op de foto langs 't Brandersveldje), Rheezermaten, Engelsche bos en Gramsbergen.

Julian Overweg

IVN-lid dat overal interesse in heeft!!!

IVNers stellen zich voor

Vandaag ga ik op bezoek bij Jan Plaggenmarsch.

Het is een koude vrijdagmiddag, wanneer ik met Jan door zijn tuin loop. Hij begint onmiddellijk te vertellen over de vogels, het fotograferen in de natuur en zijn enorme kennis die hij in zijn leven heeft opgedaan. We zoeken de warmte weer op en Jan vertelt dat hij op 15 oktober 1946 in Bergentheim is geboren. Hij heeft twee broers en drie zussen, en komt uit een groot hecht gezin, waarin de familie centraal staat. Terwijl vader bij een boer werkte, zorgde moeder voor het gezin. Jan heeft een heerlijke jeugd gehad en in elk vrij uurtje was hij buiten te vinden. Eieren zoeken en met een hele club de natuur in, hutten bouwen en uit nieuwsgierigheid op zoek naar wat daar buiten leeft. Na de lagere school gaat Jan naar de LTS en wordt machinebankwerker. Jan wil verder leren en vernieuwing. Uiteindelijk komt hij bij Stork terecht, waar hij 45 jaar in dienst blijft. Regelmatig stel ik, zoals gebruikelijk, de vaste vragen, maar Jan is een bevroren natuurmens en vertelt zelf al honderd uit hoe zijn leven verlopen is. Jan ontmoet Tinie in 1963 en samen vinden ze het heerlijk om te fietsen en te wandelen. In 1969 trouwt het stel en ze krijgen zes kinderen. Inmiddels zijn er veertien kleinkinderen. Zijn passie voor de natuur heeft hij zoveel mogelijk aan zijn kinderen doorgegeven. Vanaf het begin hebben ze in dit huis gewoond. Jan is dagelijks op pad met zijn camera. Hij is dikke maatjes met een ijsvogel bij de Radewijkerbeek. Ieder jaar steekt hij een nieuwe stok in de wal: de ijsvogel blij, want dan kan hij weer lekker visjes vangen. Sinds 2006 is Jan lid van het IVN en erg actief. Jarenlang was er een dassenwerkgroep. Dan kregen ze wel eens een melding om een dode das op te halen, mits het in hun eigen gebied was. Vervolgens kreeg hij of zij een natuurlijke plek in het bos. Er blijft dan niets van over, zelfs de vos sleept een maaltje naar zijn hol. Jan zit bij de mannen van het landschapsonderhoud: dinsdagmiddag met zijn allen werken in het bos en vrijdagmorgen klussen bij De Steenuil. Er wordt hard gewerkt, maar veiligheid staat voorop. Natuurlijk is het ook erg gezellig. Samen met Tinie worden er fietstochten gemaakt. Bijvoorbeeld naar Drenthe, daar heb je het Dwingelderveld, want het liefst zoeken ze mooie natuurgebieden op om er te fietsen. Natuurkaarten en routes gaan mee. Jan laat op zijn computer de fraaie foto's zien. Duizenden komen er voorbij, alleen al van de paddenstoelen heeft Jan er 850. Stickies vol met: planten, bloemen, vlinders, libellen, vogels, enz. enz. Jan's interesse is groot, namenkennis, hoe de natuur in elkaar zit. Iedere dag gaat Jan op pad. Hij vertelt dat er op hele oude begraafplaatsen de meest bijzondere paddenstoelen te vinden zijn, waaronder het sneeuw- en vuurzwammetje. Of op een mooie dag fietsen langs het water en urenlang wachten tot de vroege glazenmaker of de keizerlibel stil blijft zitten voor het maken van de fraaiste foto. Het is een kwestie van tijd te nemen, maar vooral veel geluk te hebben. Dat is Jan, een gepassioneerd natuurmens in hart en nieren, en dat wil hij graag aan iedereen doorgeven. Dat is ook de reden dat Jan lezingen en presentaties geeft in tehuizen, of wie maar naar hem wil komen luisteren. Een druk baasje is hij en de vraag

is dan ook: heeft hij nog wel eens een uurtje vrij? Ja, dan gaat hij tennissen of even een paar uurtjes fietsen, op zijn teller staat 37.000 km! En dat op een gewone fiets. Jan hoopt nog lang gezond te blijven, samen met Tinie. Er valt nog zoveel te zien en te genieten daarbuiten. Jan vindt het jammer dat hij een allergie voor zijn tropische vogels had. Veertig jaar is hij lid geweest van de vogelvereniging en alles moest hij weg doen. Gelukkig heeft Jan nog de vogels buiten. Ik wil hem nog van alles vragen, maar geboeid blijf ik toch maar luisteren naar zijn verhalen. Zo vertelt hij allerlei interessante wetenswaardigheden uit de natuur. En hoe toch zijn leven, vanaf jongs af aan, in het teken staat van de flora en fauna om ons heen. Het is toch grappig om te horen hoe het gentiaanblauwtje op de afgeplagde heide zijn kindertijd doorbrengt. Eitje wordt rups en de rups wordt door de knoopmieren meegenomen naar de mierenhoop, maar wordt de rups een pop dan moet hij vluchten voor zijn leven. Het was een leerzame middag bij Jan. Het is onmogelijk om alles op te schrijven, dat kan alleen als je een weekje bij Jan blijft logeren.

Jacqueline Slootweg

Tekstschrijver afdelingsblad De Hommel

Buitengroetjes

Witte wereld

Omdat ik niet kan slapen, zie ik dat er een dun ijslaagje glinstert in het licht van de maan. Het vriest en even later dwarrelen dikke sneeuwvlokken naar beneden. De winter is nu echt begonnen en het wit van rijp en sneeuw zorgt voor een sprookjesachtige sfeer. De volgende dag maken we een boswandeling en de rijp op de takken van de bomen heeft allerlei rare vormen aangenomen. Ongevaarlijk is ons wandelingetje niet, want onder het gewicht van sneeuw en rijp breken er spontaan takken af. Regelmatig horen we wat vogels zingen, zij trekken zich niets aan van de kou en redden het prima zonder vetbollen en pindanetjes. Door de kale kruinen van de bomen en de wirwar van struiken, kun je nu veel verder kijken. In de verte zien we een viertal reeën lopen. De sneeuw dempt alle geluiden en de reeën lijken te zweven, er kraakt geen enkele tak. De kerst ligt alweer ver achter ons, maar we wanen ons in een heus kerstverhaal, waarin van alles gebeurt. Vanaf een dikke boomstronk kijkt een buizerd ons doordringend aan en we lopen zo geruisloos mogelijk een andere kant op. Boven ons horen we de ganzen die heen en weer vliegen tussen de landerijen. Het besneeuwde pad is smal en we zien allerlei sporen in de sneeuw. Hele kleine van muizen, maar we zien ook dat de reeën ons voor zijn geweest. Het is glad, het is oppassen geblazen en het enige spoor wat wij achterlaten, zijn de afdrukken van onze doorweekte schoenen. Het is een fraai gezicht, die witte wereld, maar we hebben het toch koud gekregen. Wanneer we langs een dassenburcht lopen, kan onze dag niet meer stuk, hier krijg je het spontaan weer warm van. De dassen zijn niet thuis of houden zich elders goed verborgen. Het kan ook niet anders, voor de dassen zien wij er schokkend uit, dikke jas aan en een sjaal over onze oren. Wanneer ik ook nog een niet zo fraaie schuiver maak bij al die gladheid, wordt het tijd om dit stille bos achter ons te laten. Nog even geduld en dan bewandelen we hetzelfde pad met de bomen in fris lentegroen.

Jacqueline Slootweg

Tekstschrijver afdelingsblad *De Hommel*.

Verlangen

Waar is de warme zon gebleven, niets wil je meer weten
Van donkere dagen, binnenblijven en winterse kou
Je verlangt naar een lekker zacht buitje groeizame regen
Bomen vol knoppen, een vroege merel in de ochtenddauw
Dagen gaan lengen, bermen die weer heerlijk geuren
Verlangen naar dat gevoel, de lente opent haar deuren.

Jacqueline.

Van de redactietafel

Symboliek van de kraanvogel

Kraanvogels hebben in vele culturen, geloofsovertuigingen en sagen een sterk positieve symbolische betekenis. In Japan, China en andere Aziatische landen wordt de kraanvogel als gelukbrengend beschouwd en is de kraanvogel het symbool voor een lang leven, vrede, gerechtigheid en zijn ze ook de boodschappers van wijsheid.

Een kraanvogel is een grote vogel met lange poten en een lange nek.

Deze kraanvogel verwijst naar de krijgskunst, naar gezondheid en vrede.

Een krachtig symbool, geschikt om voor 'geweldloze krijgskunst' te staan. De vogel verwijst ook naar de gelijkheid van mannen en vrouwen in de krijgskunstbeoefening.

Nu deze vogel in december onze regio heeft aangedaan en vele vogelaars en fotografen in vervoering heeft gebracht, is het misschien wel een symbool, heeft het een betekenis. Moeten wij als mensen in de huidige maatschappij niet eens wat vreedzamer met elkaar omgaan?

Laten we de symboliek van de vogel met ons allen ten uitvoer brengen in 2017!

De redactie

Jeugd nieuws

Hallo jongelui

De afgelopen maanden hebben er natuurlijk ook weer kindermiddagen in "De Koppel" plaatsgevonden.

In november hebben we als volleerde banketbakkers heerlijke taartjes voor de vogels gemaakt. De diertjes waren er zeker heel blij mee, want als het vriest en sneeuwt, is het moeilijk voor hen om het dagelijkse kostje te vinden.

Voor kerstmis hebben we van oude cd's en metalen bakjes van theelichtjes mooie kaarsenhouders gemaakt. Je kunt ze ook wel "kerstbloemen" noemen.

De eerste knutselmiddag van het jaar 2017 is ook al weer geweest.

Naar aanleiding van de nieuwe expositie was het thema "Speuren naar sporen". Eerst zijn we in de expositie op zoek gegaan naar sporen van verschillende dieren, hebben die op kaartjes getekend en er een memoriespel van gemaakt. Tenslotte was er nog tijd over om buiten in de koppeltuin op speurtocht te gaan. We vonden ingangen van muizenholletjes, konijnenkeutels, afdrukken van eenden en andere vogelpootjes en ook veel molshopen, waaraan je goed kon zien in welke richting de mol onder de grond gegraven heeft.

Marlis Hoek

IVN lid

Medewerker jeugdactiviteiten

Verkorte agenda AL 21 maart 2017

1. Opening
2. Vaststellen agenda
3. Verslag vergadering 15 maart 2016
4. Jaarverslag
5. Financieel verslag
6. Verslag kascommissie
7. Benoeming nieuwe kascontrolecommissie
8. Werkplan/beleidsplan/De Hommel
9. Activiteiten in onze vereniging
10. Bestuursverkiezing
11. Rondvraag

Jubilarissen

Dhr. G.J. Anbergen uit Slagharen
Dhr. en mevr. Wevers uit Hardenberg
zijn in 2017 25 jaar lid van onze vereniging.

Toelichtingen op de agenda

Punt 3/5/8: Verslagen, agenda en werkplan/beleidsplan liggen klaar/ter inzage vanaf 19.30 uur.

Punt 6/7: Benoeming kascontrolecommissie. Theo Harnischmacher is aftredend.

Punt 10: Bestuursverkiezing.

Volgens het rooster zijn in 2017 aftredend: Hans Soer.

Hans beraad zich nog of hij wil doorgaan.

Yolande van der Aa is ook aftredend en stelt zich niet weer herkiesbaar.

Verder is er nog een bestaande vacature. Marianne de Waal heeft te kennen gegeven dat ze nog even wil nadenken of ze een bestuursfunctie ambieert.

Het bestuur heeft nog geen kandidaten gevonden voor de vacatures.

De leden kunnen tegenkandidaten voordragen. De voordracht door tenminste vijf leden dient schriftelijk, voor aanvang van de ledenvergadering, bij het bestuur te worden ingediend.

Na de pauze:

Ook deze keer kunnen wij weer enkele leden feliciteren met hun 25-jarig lidmaatschap van het IVN.

Daarna is er gelegenheid voor een drankje en een hapje.

Het bestuur

Het secretariaat

Bestuursactiviteiten

De visie van onze IVN-afdeling is opgesteld in een Bestuursplan 2013 – 2016.

In het verslagjaar is het bestuur 8 keer bijeengekomen. Eén keer heeft het bestuur met de coördinatoren/contactpersonen van de werkgroepen en de natuurgidsen vergaderd. Verder heeft het dagelijks bestuur via e-mail regelmatig contact.

Het consulentenschap NME van het IVN wordt door het NMO uitgevoerd door de persoon van Peter Adema. Hij zal de contacten met de afdelingen in Overijssel onderhouden.

Op vrijdag 10 juni werd er een natuursymposium georganiseerd door NMO. We waren te gast in de natuur in Beerze en Junne. Een aantal deskundigen vertelde over diverse onderwerpen in relatie tot de natuur. In groepen verdeeld liepen de deelnemers door bos en veld naar de plekken waar de deskundigen stonden. Vier leden van onze afdeling namen deel aan deze bijeenkomst die dag.

Met het veldsymposium wil NMO de groene en duurzame vrijwilligers bedanken voor hun inzet om te werken aan een mooi en duurzaam Overijssel.

Actieve IVN-ers

Gelukkig zijn er in 2016 weer meerdere IVN-ers actief geworden binnen onze afdeling

Dick de Waard is benaderd door het bestuur om natuurzaken en RO onder zijn hoede te nemen voor het IVN.

Julian Overweg is benaderd om de werkgroep vogels weer nieuw leven in te blazen.

Rutger Bremer is benaderd om coördinator van de werkgroep nachtvlinders te worden.

Peter Fleurke is bereid om een plantenwerkgroep vorm te geven in 2017. Peter doet de natuurgidsen opleiding en zal deze in 2017 afronden.

Aart Bentsink heeft een gidsencursus gevolgd bij Landschap Overijssel.

Tienes Bouwman gaat in 2017 de natuurgidsen-opleiding van het IVN volgen in Hoogeveen/Zuidwolde.

Jacobien Dijkstra gaat in 2017 eveneens de natuurgidsen opleiding doen.

Besluiten

De opleiding voor natuurgids blijft een belangrijk onderwerp voor het bestuur. Onze gidsen komen op leeftijd en er is noodzaak om 'jong en vernieuwend bloed' in de groep te krijgen.

Het bestuur probeert de contacten met de sponsors goed te houden en zal de leden stimuleren hun aankopen bij de adverteerders in De Hommel te doen.

Samen met de redactie van ons afdelingsblad De Hommel is het besluit genomen om met Editoo - een online programma waarin organisaties hun magazine kunnen maken - ons afdelingsblad De Hommel te maken.

In overleg met de gemeente is ons clubgebouw De Steenuil gerenoveerd. De werkzaamheden zijn door de werkgroep landschapsonderhoud verricht.

Natuuractiviteiten

Leuke uitjes werden ook georganiseerd in 2016.

Een groep van 20 personen ging naar het natuur- en vogeleiland Tiengemetten in het Haringvliet.

Ze genoten van de natuur, leerden nachtvlinders, telden vogels, zochten plantjes en niet te vergeten, ze aten en dronken ook nog wat.

De werkgroep landschapsonderhoud ging naar het Tierpark in Nordhorn.

Op de ledenavond werden we vermaakt met een foto presentatie en ook met hapjes en drankjes.

De lezingen werden goed bezocht.

De algemene ledenvergadering kende helaas een wat mindere opkomst van de leden.

John Roeden schreef een boek getiteld "De kampioenen van de Nederlandse natuur", waarvan de opbrengst naar Vitamine Groen projecten gaat. Ron Goosselink maakte de foto's. (zie website voor meer informatie)

Het ledenbestand

De nieuw aangemelde leden krijgen een welkomstpakket van Janny Leenheer, zij beheert de ledenadministratie.

Het jaar 2016 werd afgesloten met:

273 leden en 72 huisgenoten

14 jeugdleden

25 donateurs

Het secretariaat

Baukje Reitsma

Duurzaamheid

Wat deed de werkgroep

Deze werkgroep komt structureel vier maal per jaar bijeen voor overleg. De groep bestaat uit John, Peter, Theo, Lydia en Miriam. Een club die het ruime begrip duurzaamheid op een praktische manier vorm wil geven binnen de activiteiten van IVN Hardenberg/Gramsbergen. En dat lukt aardig! John heeft er voor gezorgd dat de website twee koppen over duurzaamheid telt, eentje met tips voor natuurgidsen en eentje met tips voor thuis, waarin 'eyeopeners' en de handige 'kicks voor niks'. Lydia schrijft interessante artikelen voor De Hommel en de website, waarbij ze steeds een onderdeel uitlicht, bijvoorbeeld de kringlopen.

Voor de activiteit gidsen-gidsen-gidsen was voorbereidend werk gedaan, want duurzaamheid, hoe verwerk je dat in een activiteit? Helaas waren er niet voldoende aanmeldingen, maar je kunt als gids nu dus gebruik maken van de website.

Ook zijn er een aantal sprekers benaderd. In de toekomst zullen er dan ook lezingen zijn.

In 2017 kun je meedoen met twee heel praktische activiteiten:

een kringloopwandeling in maart en een waterwandeling in oktober.

Kringlopen en water maken onmiddellijk het belang van duurzaamheid duidelijk. Maar je wilt je deelnemers liever niet trakteren op een saai en belerend verhaal. En dus gaat de werkgroep een aantal activiteiten in de wandeling verwerken, die op een leuke manier het belang van duurzaamheid in onze maatschappij benadrukken. Want dat het thema belangrijk is, is zeker! Daar kan niemand meer omheen.

Daarom verwachten we in de toekomst een toenemende belangstelling voor activiteiten met het thema duurzaamheid.

Miriam Gerrits

Coördinator werkgroep Duurzaamheid

Excursies

Het excursieprogramma 2016 voor volwassenen bestond uit 18 activiteiten en stond in het teken van "natuurgebieden buiten de kern van Hardenberg". De opkomst was meestal goed, namelijk tussen de 10 en 20 personen. Minder goed bezochte excursies houden meestal verband met slechter weer, minder publiciteit (met name als de Toren alleen online bericht) en wellicht de incidentele keuze voor de zondag als excursiedag. Lezingen hebben doorgaans een ruime opkomst. Bijzonder was het lange IVN-weekend naar het 'onbewoonde' eiland Tiengemeten, waar 24 deelnemers genoten van buitengewone landschappen, flora en fauna.

Aan alle natuurgidsen (van binnen en buiten de afdeling) Gert, John, Johan, Jacko (Westendorp), Baukje, Rutger, Rien, Julian, Fred (Hartog), Tinus, Herman, Mirjam, Ariane, en Gerrit, bedankt voor jullie fantastische bijdragen!

Het jeugdprogramma van De Koppel werd aangevuld met gewaardeerde bijdragen vanuit het IVN. Enthousiaste kinderen:

- Speurden ondergronds;
- Timmerden nestkastjes;
- Vierden Pasen en de lente op groene wijze;
- Leerden over bloemen (en de bijtjes);
- Zochten waterdiertjes;
- Aten uit de natuur;
- Ontdekten wie de mol is;
- Maakten een herfsttafel;
- Maakten vogelvoer;
- Sloopten braakballen.

John Roeden

Coördinator excursies/PR

De Groene Visite

De visite

Na het begin in 2015 was het voor de werkgroep een soort van pionieren, veel uitleg geven in woonvoorzieningen voor ouderen en bekendheid geven aan de Groene visite.

Het eerste jaar waren er 9 visites bezocht door onze vrijwilligers.

In 2016 waren dit er 16. Natuurlijk is een getal niet alles zeggend, maar het geeft wel stimulans om door te gaan. De positieve reacties geven iedere keer weer een motivatie voor onze vrijwilligers.

De locaties waar wij tot nu toe zijn geweest, zijn:

De Muldershoek: Bergentheim

De Nieuwe Wever: Slagharen

Oostloorn: Hardenberg

Dit jaar is er voor het eerst gewerkt met een boerderijkoffer. Dit is een waardevolle aanvulling gebleken op de seizoenskoffers.

De werkgroep bestaat uit 6 vrijwilligers.

De Groene Visite maakt deel uit van het project Vitamine G, informatie staat op de website.

Voor meer informatie omtrent bezoeken kan men contact opnemen met Aart en Dineke Bentsink: 0523 - 266360

Aart Bentsink

Coördinator werkgroep De Groene Visite

Het landschapsonderhoud

Werkzaamheden van deze groep

Renovatie 'De Steenuil'.

In 2016 zijn het IVN clubgebouw "De Steenuil" en de werkschuur gerenoveerd.

De gemeente Hardenberg heeft de asbestdaken vervangen door nieuwe golfplaten.

Er zijn 1500 uur en ongeveer € 2000, - aan deze renovatie besteed.

Op de ledenavond op 25 augustus 2017 kunt jullie het resultaat bekijken.

Werkobjecten.

De werkzaamheden bestaan uit: de heide opschonen, Amerikaanse vogelkers uit het bos verwijderen, Amerikaanse eiken dunnen uit een bosperceel, overhangende takken opsnoeien, wandelpaden vrijhouden van begroeiing enz.

Werkschema

Op de dinsdagmiddagen wordt er gewerkt in de natuur. Op de vrijdagochtenden is de werkgroep te vinden bij 'De Steenuil'. Daar is het werk het zagen van het aangevoerde hout in stukken en blokken, het kloven van het hout en wordt het hout afgevoerd naar onze klanten.

Vrijwilligers.

Aan de werkgroep nemen 25 IVN-ers actief deel. Gemiddeld zijn er ongeveer 15 man aanwezig.

Op 13 november 2016 is Jan Jurjens overleden. Zijn overlijden is voor de werkgroep een gevoelig verlies. Jan was de technische man in onze groep. Ons gereedschap werd door Jan altijd keurig onderhouden.

Bert Tip is in 2016 als 'Vrijwilliger van het jaar' uitgeroepen. Bert is in mei lid geworden en sindsdien is hij er bijna altijd. Bert is één van de chauffeurs die het hout vervoert naar onze tevreden klanten.

Aantal uren

In totaal is er 3628 uur gewerkt in de natuur.

Jaarlijks uitstapje

Op 11 mei heeft de groep het jaarlijks uitstapje gehad naar het Tierpark in Nordhorn.

Voor dit verslag is dankbaar gebruik gemaakt van de gegevens uit 'De blauwe klover', het periodiek van de werkgroep, geschreven door Wiebe Tolman.

Peter Fleurke

Lid van de werkgroep Landschapsonderhoud/natuurgids

Nestkasten

De kleine hollenbroeders

Je gedachten de vrije loop laten in een rustige, vriendelijke omgeving en daarbij veel beleven in de natuur. Het voorjaar begint te kriebelen. Meer licht - meer vogelzang. De dagen beginnen te lengen en dat betekent meer licht.

Daar reageren vogels direct op en beginnen met hun gezang. Niet zo uitbundig als in het voorjaar, maar toch al opmerkelijk. Op naar de vinkenslag en het spechtgeroffel. Ook in 2016 hebben we als werkgroep weer veel werk verzet om onderdak te bieden aan de kleine hollenbroeders. Op dertien verschillende locaties in Hardenberg en Gramsbergen zijn we druk geweest met het onderhoud, reparatie, vervanging en beheer van ca. 450 nestkasten.

Het is jammer dat de scholen in Bergeheide en Heemse gestopt zijn met de telling voor onze werkgroep; het past kennelijk niet meer in het lesprogramma.

De eerste drie maanden van 2016 kenmerkten zich over het algemeen als zacht, nat en aan de zonnige kant. Door de relatieve warme winter en de vele zonuren was de natuur aardig ontregeld. De gebruikelijke stilstand tijdens de winter ontbrak. Insecten, wormen, spinnen hebben dus volop de gelegenheid gehad zich te ontwikkelen en hier hebben de vogels voordeel bij tijdens de nestel- en broedfase en het voeren van de jongen.

Controle

Met elkaar zijn er **450 nestkasten** gecontroleerd. Verschillende vogelsoorten hebben hier gebruik van gemaakt: de koolmees, pimpelmees, bonte vliegenvanger, boomklever, spreeuw, matkopmees, ringmus, zwarte mees, glanskopmees en winterkoning.

De totale bezetting was **292 broedparen** en die hebben met elkaar **2187 eieren** gelegd.

Hier zijn **1958 jonge vogels** uit voortgekomen. Niet uitgekomen zijn **229 eieren** en **39 jonge vogels** hebben de nestkast niet verlaten.

In het totaalbeeld van de afgelopen jaren was 2016 één van de betere.

We hopen met inzet van onze werkgroep een kleine bijdrage te hebben geleverd aan de natuur.

Als coördinatoren bedanken we de deelnemers van onze werkgroep en uiteraard ook de eigenaren van de locaties waar de kasten hangen.

Geesje en Gerrit Lambers

Coördinatoren werkgroep Nestkasten

Padden/amfibieën

De Trek

De paddentrek is in 2016 begonnen op 20 februari. Toen zijn de eerste 6 padden uit hun winterslaap gekomen; dit waren de eerste 6 vrouwtjes. Op 21 februari waren er al 19 padden, 7 man, 5 vrouw en 7 juvenielen overgezet. Hierna bleef het stil met de trek, de temperatuur bleef vaak dicht bij het vriespunt. Dit duurde 4 weken. Na 20 maart begon de trek wel op gang te komen met een piek begin april. In 3 dagen meer dan 200 stuks. Hierbij waren ook 4 kleine watersalamanders en 35 groene kikkers.

Na 20 april was de trek weer voorbij en zijn de opvangemertjes verwijderd.

Het totale resultaat was in 2016:

710 padden.

105 groene kikkers.

4 kleine watersalamanders.

De knoflookpad.

De knoflookpadden populatie in de Rheezermaten gaat langzaam de goede kant op. In 5 van de 6 poelen werden in het voorjaar roepende dieren gehoord met de hydrofoon.

Om deze populatie en poelen beter te beschermen wordt om enkele poelen heen een afrastering geplaatst om te voorkomen dat de Schotse hooglanders in deze poelen gaan staan om af te koelen.

Door hun uitwerpselen en omwoeling van de bodem ontstaat een minder goede vegetatie voor de eisnoer afzetting in de poelen.

Door herinrichting van de Vecht is aan de kant van Brucht ruimte ontstaan voor de aanleg van een nieuwe knoflookpaddenpoel. Ruud Jonker van SBB heeft hiervoor een ontwerp gemaakt. Het is een poel van 30 bij 15 meter met een verloop naar 1.50 diep geworden. Deze nieuwe poel ligt dicht bij een aanwezige oude Vechtarm, waardoor uitwisseling van padden in dit water zorgt voor een betere verspreiding in het nieuwe gebied.

Wilt u meer weten over de paddentrek en/of de Knoflookpad neem dan gerust contact op met de werkgroep Padden/amfibieën/reptielen van het IVN Hardenberg.

Marinus Oogjes

Coördinator werkgroep Padden/amfibieën

Paddenstoelen

Teleurstellend 2016

Het was soms warm, maar vooral droog weer in 2016. De verwachtingen waren dus niet erg hooggespannen deze herfst. Weinig paddenstoelen werden er gevonden, voornamelijk klein grut- schijfjes, korstjes, vliesjes- en als er al enkele grotere werden gevonden dan waren de aantallen klein en waren ze verkleurd of verdroogd.

De paddenstoelen kwamen niet op plaatsen waar ze altijd te vinden zijn, dus dan maar zoeken op plekken waar ze wel wilden groeien.

De werkgroep kwam terecht in het bos bij de golfbaan De Hooze Graven, in het Arriërveld.

Dit bos is in de herfst 4 keer bezocht.

Verder zijn enkele leden weer meegegaan met de paddenstoelenwerkgroep van Drenthe. Dit is altijd leerzaam, omdat daar bekende mycologen meedoen en er dus veel geleerd kan worden.

Lange afstanden worden niet gelopen, struinen tussen de bomen en struiken en in het moerassig veld vergt veel tijd.

In de winter en in het voorjaar kan de werkgroep misschien wat meer gaan inventariseren, want ook dan zijn er wel specifieke soorten te vinden. Een mooie uitdaging voor de komende jaren. Inventarisatie in de eerste maanden van het jaar is ook goed te combineren met het ontdekken van de ontluikende planten en de jonge dieren en vogels.

Ook het werken met de microscoop in De Koppel vraagt tijd en aandacht. Maar al doende wordt er wel vooruitgang geboekt. Het goed fotograferen van de details van de paddenstoelen in het veld is voor het determineren ook belangrijk.

In de werkgroep zijn ongeveer 12 IVN-ers actief.

Baukje Reitsma

Lid werkgroep Paddenstoelen

Nachtvlinders

Het doel van de werkgroep

Deze werkgroep is in april 2016 opgericht met als doelstelling het vermeerderen van kennis over nachtvlinders bij de leden van de werkgroep en het inventariseren van nachtvlinders in de omgeving van Hardenberg.

Vrij snel naar het oprichten van de werkgroep heeft deze een vliegende start kunnen maken door het grote enthousiasme van de werkgroepleden.

Meerdere malen is er bijeen gekomen bij zowel het natuurinformatiecentrum De Koppel, als bij leden met daarvoor geschikte tuinen om gedurende de avond- en nachtelijke uren nachtvlinders te inventariseren. In Hardenberg zijn al diverse zeldzame soorten nachtvlinders bij inventarisaties waargenomen, waarbij zelfs een eerste waarneming van een soort in de gemeente.

In 2016 is er door de nachtvlinderwerkgroep een zogeheten 'nachtvlinderwerknacht' georganiseerd in het Bentinckbos. Er stonden die avond/nacht zeker 3 lakens met lampen en twee lichtvallen om de vele vlinders te lokken en op naam te brengen. Met deze lichttechnieken en met smeren van stroop op de bomen kunnen op een warme zwoele avond honderden vlinders worden gelokt.

Uitwisseling informatie

De werkgroep beschikt over een eigen besloten facebookpagina, waar de werkgroepleden informatie en foto's kunnen uitwisselen.

De nachtvlinderwerkgroep telt momenteel de volgende leden: Rutger Bremer (coördinator), John Roeden, Julian Overweg, Ron Goosselink, Lydia de Waard-Levoleger, Baukje Reitsma, Bert Stegeman, Aart Bentsink (niet actief).

Rutger Bremer

Coördinator werkgroep Nachtvlinders

Vogels

Het begon in 2016

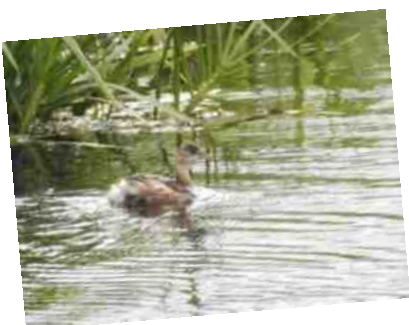
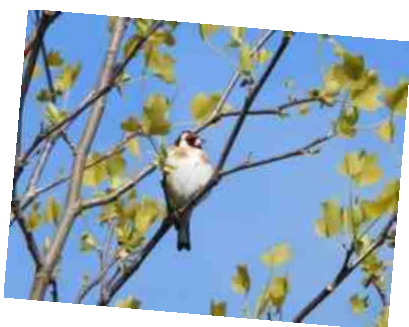
Het eerste jaar van de vogelwerkgroep zit erop. Op 29 februari 2016 hebben we een startbijeenkomst gehouden bij Joke voor een eerste ideeënronde. Hieruit kwam naar voren dat de vogelwerkgroep zich vooral wil richten op het presenteren van de diversiteit aan vogels die in onze gemeente te vinden zijn.

Het internet is een belangrijk middel om "onze" avifauna te promoten. Zo zijn de meesten van ons behoorlijk actief op facebook en worden er leuke observaties (al dan niet voorzien van foto's) gedeeld in de groep "Natuur in Hardenberg" (<https://www.facebook.com/groups/natuurinhardenberg>) of op de eigen tijdslijn. Waarnemingen worden doorgegeven via <http://ivnhardenberg.waarneming.nl/> en een aantal van de leden doet dit praktisch elke dag.

Naast het individueel waarnemen worden er vanuit de werkgroep ook "groepsuitjes" georganiseerd. Er was een vogelwandeling langs de Vecht (het deel tussen de Alexanderbrug en De Koppel) en "De Groote Scheere" is bezocht. Op 12 november ging een delegatie naar de (jaarlijkse) Overijsselse vogelaarsdag, waar bezoekers worden bijgepraat over allerlei interessante onderwerpen. Johan heeft ervoor gezorgd dat de Vecht de nodige aandacht kreeg door middel van een mooie fotopresentatie, waarbij ook de vogeldiversiteit van "ons" stukje Overijssel aan bod kwam.

In de gemeente Hardenberg zijn afgelopen jaar in totaal meer dan 200 vogelsoorten waargenomen (201 geregistreerd op <http://ivnhardenberg.waarneming.nl/>) met als zeldzaamheden onder andere oeverpieper, bonte kraai, dwergstern, noordse stern, dwergmeeuw, roodpootvalk, rode wouw, zwarte wouw, visarend, kwak, witoogend, kleine zilverreiger en kraanvogel.

Julian Overweg
Coördinator werkgroep Vogels

'Kampioenen voor Vitamine G'

De stand van zaken.

Op 15 december presenteerden John Roeden en Ron Gooselink hun boek "Kampioenen van de Nederlandse natuur". In dit prachtige tekst- en fotoboek krijgt het bijzondere van gewone Nederlandse soorten de volle aandacht. Er was veel belangstelling van aanwezigen en pers in De Koppel. Het leidde tot een mooie eerste verkoop en publiciteit in De Toren, de Dedemsvaartse Courant en het Nieuwsblad van het Noorden. Op het moment van schrijven zijn bijna 300 exemplaren verkocht en dat is een mooie financiële opsteker voor de vereniging en voor de projecten Vitamine groen (zie verder). Het boek is te bestellen via penningmeester@ivnhardenberg.nl of te koop in De Koppel en in de boekhandels in Hardenberg. De prijs is € 16,-. Nieuwe leden en donateurs krijgen het boek als welkomstgeschenk. Een bladerversie van het boek is te vinden op onze website of op onze facebook pagina.

Vitamine G is een verzamelterm voor allerlei natuuractiviteiten die het welzijn van mensen bevorderen. Natuurcontacten werken als vitamines. Vitamine Groen. In onze afdeling vallen drie initiatieven onder Vitamine G: de groene visite, excursies voor natuurliefhebbers met een beperking en 'samen fit'.

Groene Visite: IVN Hardenberg-Gramsbergen doet mee aan de Groene Visite, een initiatief van Natuur en Milieu Overijssel. Zes vrijwilligers gaan op bezoek bij aan huis gebonden ouderen en langdurig zieken. En ze gaan niet op pad met lege handen. Ze nemen een thematische natuurkoffer mee die gevuld is met 'natuur' uit de eigen omgeving'.

Bijzondere excursies: Terug van weggeweest zijn natuurexcursies voor mensen met een verstandelijke beperking. - Vanaf het voorjaar 2017 zijn deze excursies weer vast onderdeel van ons aanbod, vier maal per jaar, in ieder seizoen. De excursies staan in het teken van beweging, beleving en een snufje educatie. In samenwerking met De Koppel worden de excursies inhoudelijk verfijnd.

Samen fit. Een groene omgeving bevordert de psychische en lichamelijke gezondheid. Dat effect is nog groter als mensen samen de natuur ingaan. Als de omgeving mooi en natuurlijk is, dan betekent dat nog niet dat mensen spontaan erop uit trekken. Ze hebben een zetje nodig. Dat zetje biedt IVN Hardenberg door de combinatie beweging, beleving en contact te bieden. In 2017 organiseren we vier gezondheidswandelingen voor mobiele en niet-mobiele ouderen. Onderweg bieden wij informatie over natuur en gezondheid en zorgen we voor een topbeleving. De wandelingen worden begeleid door zorgprofessionals en natuurgidsen.

John Roeden
Coördinator excursies/boekschrijver

Het bestuur

IVN HARDENBERG-GRAMSBERGEN

Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

(ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 40062389)

Samenstelling bestuur:

Voorzitter: Aart Bentsink, Kleine Pollen 33, 7772 KJ Hardenberg.
tel. 0523-266360, e-mail: a.bentsink@vodafonevast.nl

Vice-voorzitter: John Roeden, Broekdijk 7, 7695 TB Bruchterveld.
tel.: 0523-231161, e-mail: roeden@xs4all.nl

Secretaris: Baukje Reitsma, Anerveenseweg 25, 7788 AG Anerveen.
tel. 0524-562444, secretariaat@ivnhardenberg.nl

Penningmeester: Hans Soer, Bovenmaat 29, 7772 JG Hardenberg.
tel. 0523-261095, e-mail: penningmeester@ivnhardenberg.nl

Bestuurslid: Yolande v.d. Aa, Zwanebloem 11, 7772 MT Hardenberg.
tel. 0523-260722, e-mail: yvanderaa@ziggo.nl

Bestuurslid: Janny Leenheer, Zonnelaan 5, 7771 ER Hardenberg.
tel. 0523-264726, e-mail: jannyleenheer@gmail.com

Bestuurslid: Marianne de Waal, Zonnelaan 8, 7772 ER Hardenberg.
tel. 0523-858044, e-mail: m.j.dewaal@ziggo.nl

Ledenadministratie: Janny Leenheer, Zonnelaan 5, 7771 ER, Hardenberg,
tel. 0523-264726, e-mail: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Redactie de Hommel: Cock Slootweg, Lambert Zandman en Baukje Reitsma.
Adres: Markfluwerhof 2, Kloosterhaar.
tel. 0523-250893, e-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

E-mailadres IVN afdeling: secretaris@ivnhardenberg.nl
Website: ivnhardenberg.nl

De Werkgroepen

Werkgroep Duurzaamheid
Werkgroep Excursies/PR
Werkgroep Groene Visite
Werkgroep Kraam
Werkgroep Landschapsonderhoud
Werkgroep Nestkasten
Werkgroep Padden/amfibien
Werkgroep Paddenstoelen
Werkgroep Planten
Werkgroep Vlinders
Werkgroep Vogels
Contactpersoon Jeugd
Contactpersoon Bijen

Miriam Gerrits, 06 23 45 99 68
John Roeden, 0523-231161
Aart Bentsink, 0523-266360
Ineke Rood, 0523-684868
Wiebe Tolman, 0523-261005
Fam. Lambers, 0524-562067
Marinus Oogjes, 0523-263661
Geertje v.d. Berg, 0523-683585
Peter Fleurke, 0523-262478
Rutger Bremer, 0523-267848
Julian Overweg, 06 14 35 63 16
Yolande v.d Aa, 0523-260722
Gerrit Hankamp, 0523-265556

Nieuws van de Werkgroepen

Wasmiddelen

Bron: Milieu Centraal

Wasgoed kun je vaak prima schoon krijgen op een lagere temperatuur. Maar wist je dat je soms ook met minder wasmiddel toe kunt? Goed doseren is belangrijk als je het milieu wilt sparen. Dan zijn er minder grondstoffen nodig voor wasmiddelen en spoelt er minder wasmiddel in het riool. Bovendien spaart elk pak waspoeder dat jij niet koopt verpakkingsmateriaal uit.

Tips

- 1: De belangrijkste milieuwinst zit 'm in wassen op een zo laag mogelijke temperatuur.
- 2: Smeer ossengalzeep op hardnekkige vlekken. Voorwassen is overbodig met de huidige wasmiddelen.
- 3: Vlekkenmiddelen op waterbasis bevatten geen schadelijke oplosmiddelen.
- 4: Een pak waspoeder levert minder verpakkingsafval op dan wastabletten. Bovendien kan het kartonnen pak gerecycled worden via het oud papier.
- 5: Wil je wasverzachter gebruiken, kies dan voor een vloeibaar middel. Wasverzachterdoekjes leveren nodeloos afval op.

Dosering

Je gebruikt gemakkelijk te veel wasmiddel. Dat is zonde van je geld en niet goed voor het milieu. Let daarom goed op de dosering op de verpakking. En probeer eens of je was ook schoon wordt met minder wasmiddel.

Compacte wasmiddelen

Kijk vooral bij compacte wasmiddelen uit dat je niet te veel gebruikt. Het milieuvoordeel hiervan is juist dat je er minder van nodig hebt.

Wastablet: alleen voor hard water

Een wastablet lijkt het probleem van overdosering te voorkomen. Maar de hoeveelheid wasmiddel daarin kan toch te veel zijn als er zacht water uit jouw kraan komt. Bovendien kun je met zo'n tablet niet uitproberen of je minder wasmiddel nodig hebt.

Aanbevolen dosering niet altijd nodig

Rond de Ecowasbal zijn stevige discussies gevoerd. Deze bal zou wasmiddel grotendeels overbodig maken. Uiteindelijk is de werking hiervan niet bewezen. Wel concludeerde onder meer de Consumentenbond dat je niet altijd de aanbevolen dosering hoeft te gebruiken als je was niet al te vuil is.

Wasverzachter

Je was wordt hard doordat kalkdeeltjes erop neerslaan tijdens het drogen. Als je van lekker zacht wasgoed houdt, kun je de was het beste in de wind laten drogen. Mocht je een wasdroger hebben, dan zijn wasverzachters ook overbodig. Wasverzachter hecht deels aan kleding, maar het grootste deel spoelt bij het wassen uiteindelijk weg met het afvalwater.

Hard water?

Waterontharder! Komt er hard water uit jouw kraan? Gebruik dan niet méér wasmiddel, maar voeg wat extra waterontharder toe. Je kunt gewoon de dosering voor zacht water aanhouden. Waterontharder is los te koop. Op de website van je waterbedrijf kun je zien hoe hard of zacht het water in jouw regio is.

Stomerij

Kwetsbare kleding mag je niet altijd in water wassen. Op het label staat dan dat je het chemisch moet laten reinigen (dry cleaning). In veel stomerijen gebeurt dit nog met de milieubelastende stof PER (perchloorethyleen).

Laat kleding alleen chemisch reinigen als het echt nodig is, bijvoorbeeld bij vlekken of hardnekkige luchtjes. Goed luchten kan soms voldoende zijn om een kledingstuk fris te laten ruiken. Er zijn ook winkels die chloorvrij stomen.

Lydia de Waard-Levöleger
Lid werkgroep Duurzaamheid

Vogelaars in vervoering

En toen was er het berichtje op de facebookpagina "Natuur in Hardenberg":

"het stipje tussen de groep zwanen op de foto (genomen met een smartphone) is een juveniele/1ste winter kraanvogel".

En daar kwamen de reacties. "Waar dan", "zit hij/zij er nog?"

"Het is in Anerveen, voorbij de molen en ja, hij/zij zit er nog."

Tussen de wilde zwanen, die er al een poosje foerageerden en gefotografeerd waren door Bert Stegeman, ontdekte ondergetekende een 'vreemde' vogel.

Het was een kraanvogel, jawel, een dwaalgast waarschijnlijk.

Alle kraanvogels zijn grote vogels met lange poten en een lange nek. Anders dan de blauwe reiger, die er ongeveer hetzelfde uitziet maar geen familie is, vliegt een kraanvogel met de nek uitgestrekt, niet ingetrokken. Kraanvogels blijven hun hele leven bij elkaar. Sommige soorten trekken over grote afstanden, terwijl kraanvogels die in een warm klimaat leven helemaal niet trekken. Kraanvogels zoeken elkaars gezelschap en kunnen grote troepen vormen.

Deze vogel had de groep zwanen uitgekozen om er gezelschap te vinden. Voedsel was er ook genoeg te vinden op het ingezaaide bouwland. Het voedselpatroon van de kraanvogel varieert met het seizoen. Ze eten kleine prooidieren zoals knaagdieren, vis en amfibieën, maar aan het einde van de zomer en in de herfst ook granen en bessen.

Tallose vogelaars en fotografen kwamen kijken, dagelijks werden er meldingen op waarneming.nl gezet, met mooie foto's erbij, korte filmpjes stonden op de facebookpagina's.

De vogelaars in Hardenberg maakten een app-groep aan; zo konden ze contact houden over bijzondere waarnemingen. De zwanen en de kraanvogel gingen intussen gewoon door met foerageren en stoorden zich weinig aan de mensen. Zelfs van het knallen op oudejaarsdag waren ze niet onder de indruk, ze kwamen op nieuwjaarsdag gewoon terug. 's-Ochtends luidruchtig over het huis van ondergetekende vliegend, landden ze dagelijks weer op de foerageerplek. Slapen deden ze op de vloeivelden in De Krim.

De jonge kraanvogel tussen de wilde- en kleine zwanen heeft de vogelaars/fotografen dagenlang in vervoering gebracht.

Baukje Reitsma

Lid Vogelwerkgroep

Wilde zwanen, Kleine zwanen

Verschil wilde zwaan en kleine zwaan

Bron: website Vogelbescherming

De wilde zwaan is een grote vogel die desondanks uitstekend kan vliegen. De vogel is ongeveer even groot als de knobbelzwaan en is het best van deze verwante soort te onderscheiden door de gele in plaats van oranje snavel en doordat de vogel doorgaans zwemt met een gestrekte hals, terwijl de knobbelzwaan de hals in een sierlijke s-vorm houdt. De jonge dieren zijn gedeeltelijk bruin.

In de vlucht is de wilde zwaan goed te onderscheiden van de knobbelzwaan doordat het fluitende geluid tijdens iedere vleugelslag ontbreekt. Wel laat de vogel, ook in de vlucht, vaak een luide, trompetterende roep horen.

De wilde zwaan overwintert in Nederland, maar broeden doet de vogel verder naar het noorden, op de oevers van meren in de toendra's en bossen van Scandinavië en Rusland. In Nederland is de vogel 's winters vooral te vinden op weiden en akkers.

De kleine zwaan is ondanks de naam ook een grote vogel, maar toch duidelijk kleiner dan de knobbelzwaan en de wilde zwaan. De wilde zwaan vertoont sterke gelijkenis met de kleine zwaan, waarbij vooral de grootte een duidelijk herkenningspunt is. De wilde- en de kleine zwaan zijn verder uit elkaar te houden door de kleur van de snavel, die bij beide vogels zwart is met een gele basis. Bij de kleine zwaan is de gele basis echter kleiner en loopt niet door naar de punt van de snavel.

Het broedgebied van de kleine zwaan bevindt zich in de Russische toendra, waar het nest gebouwd wordt langs de oevers van voedselrijke meren. In het broedgebied voedt de vogel zich voornamelijk met waterplanten. Kleine zwanen brengen de winter onder andere door op weiden in Nederland, waar gras het belangrijkste voedsel vormt.

Baukje Reitsma
Lid Vogelwerkgroep

Op de voorgrond zijn twee kleine zwanen te zien. Daarachter zien jullie de grotere wilde zwanen. Ook aan de zijkan-ten zijn kleine zwanen te zien. Het geel op de snavel van de kleine zwaan is anders van vorm dan de gele snavelkeur van de wilde zwaan. (zie de foto)

Bert Stegeman
Lid vogelwerkgroep

Nieuwe werkgroep

Op de bijeenkomst van het bestuur met de gidsen/coördinatoren op 22 november 2016 leek het er even op dat de Plantenwerkgroep vanwege te weinig belangstelling zou worden opgeheven.

Gert Diepeveen en ondergetekende vinden dat het niet mag gebeuren dat de IVN-afdeling Hardenberg/Gramsbergen geen Plantenwerkgroep meer zou hebben.

Daarom willen we een nieuwe start maken met de Plantenwerkgroep.

Als u zin hebt om mee te doen, dan bent u van harte welkom.

Onze eerste bijeenkomst is op **zaterdag 1 april 2017**.

We gaan dan wat rondstruinen in de Koppeltuinen en het Vechtpark om te kijken wat er na de winter weer allemaal in groei en bloei komt.

Wilt u meedoen dan bent u hartelijk welkom op zaterdag 1 april 2017 om 10:00 uur bij De Koppel.

Peter Fleurke
Coördinator werkgroep Planten

Het Klein hoefblad

Tussilago farfara

Deze plant behoort tot de familie van de composieten.

Vroeg in het voorjaar komen de geschubde stengels tevoorschijn met prachtige heldergele buis- en lintbloempjes. Elke stengel draagt een bloemhoofdje, met in het centrum ongeveer 30-40 mannelijke buisbloemen en aan de rand ongeveer 300 vrouwelijke smalle, draadvormige lintbloempjes. De bestuiving vindt plaats door vliegen en bijen die de plant graag bezoeken.

De plant behoort tot de zogenaamde naaktbloeiers, de bladeren verschijnen pas na de bloei.

Klein hoefblad heeft tamelijk grote bladeren, die variëren van rond tot hartvormig.

De plant heeft wortelstokken die zich op een diepte van 20 – 250 cm onder de grond in horizontale richting ontwikkelen. Uit deze wortelstokken groeien scheuten die aan de oppervlakte nieuwe wortelende planten vormen. In de herfst ontstaan onder de grond, vlak onder de bladeren, verschillende bloemknoppen, in afwachting van de komende lente.

Klein hoefblad is een pioniersplant, die zich vooral op nieuwe gronden thuis voelt.

Je kunt ze aantreffen op kale en braakliggende grond.

Peter Fleurke
Coördinator werkgroep Planten

Winterse Juweeltjes

Paddenstoelen kennen we van de herfst en in de natte periodes in voorjaar en nazomer kun je ze ook wel vinden. Maar enkele werkgroepleden gingen 5 januari naar de tuin van Henk Germers in Schuinesloot. Daar waren veel kleine paddenstoelen, korstzwammen en slijmzwammen te vinden. Kleine pareltjes die je als het ware moet zoeken met een loep.

Henk loopt regelmatig door zijn grote tuin met bosgedeelte om te speuren naar dit kleine spul. De diehards van de werkgroep trotseerden de kou en regen om dit grut te zoeken en te determineren met boek, loep en microscoop. Er werd een mosklokje gevonden, gefotografeerd en uit elkaar gesneden en onder de microscoop gelegd. Het was een tweesporig mosklokje; dit is duidelijk te zien op de foto van het microscoppreparaat. Aan de stam van een eikenboom zaten wel honderden kleine paddenstoeltjes, het blauwgrijze mosklokje. Een kleine rood 'druiventrosje' bleek het karmijnrood nestwatje, een slijmzwam, te zijn. Paddenstoelen krijgen vaak de mooiste namen van de ontdekkers en van de mycologen.

In de tuin van Henk werden zeker zo'n 40 zwammetjes gevonden door de werkgroepleden en ook door Bernard de Vries, de leermeester van de leden. Enkele waarnemingen zijn op waarneming.nl ingevoerd. Nu maar hopen dat deze worden goedgekeurd.

De foto's tonen het gele mosklokje en een basidie met twee sterigmen, waaruit de sporen komen. Verder het karmijnrood nestwatje en een foto van het beeld met de microscoop.

Baukje Reitsma en Lydia de Waard
Leden van de werkgroep Paddenstoelen

Wintervlinders

Deze vlinders kun je vinden in de winter

Excursie nieuws

Wandelexcursie De Lutte

Het Dassen Hendrikpad

We vertrokken iets na 12 uur bij De Koppel, en reden met 13 personen naar De Lutte. Al in de auto konden we genieten van de mooie omgeving en het veranderende landschap. Het weer was goed, droog en niet te koud. De auto's werden geparkeerd bij "Pannenkoekhoes De Stroper" [waar Tinus vast aandelen in heeft, want de erwtensoep werd meermalen zeer aangeprezen]. We startten langs hotel "De Zwaan", waar het Nederlands Elftal soms logeert om te trainen. Gerrit Hankamp wees ons daar op de prachtige fijnsparren en vertelde over mastjaren. Dan zijn er heel veel vruchten: grote lange sparappels. We liepen verder door glooiend landschap, ontstaan door stuwwallen uit de ijstijd. We kwamen langs een mooi Maria-kappelletje, dat we eens goed bekeken. Er liep een smal paadje naar toe. Het zag er prachtig verzorgd en aangelegd uit. "Middelkaamp" stond er in een balk gegraveerd. Er hing een ketting met gebedskralen en naast het Mariabeeld stonden twee kleine kerstboompjes met verlichting. Verder ging het langs oude boerderijen, waar je verschillende bouwstijlen en metselwerk kon zien, en toen het bos in. Mooie grote, dikke bomen zagen we: eiken, beuken, berken en wilde kersen. Ook veel restanten van zwavelzwammen. Tinus vertelde over het verschil tussen zomer- en wintereiken. Bij de wintereik zitten de eikels aan een korte steel en bij de zomereik aan een lange. Denk je een pijp in van een eikeldopje met steeltje. 's Winters moet je dichterbij het vuur zitten, dus een korte steel. Bij ons komen wintereiken het meest voor. Het pad ging omhoog, we liepen de Tankenberg op. Het is de top van Overijssel en was lange tijd in het bezit van de familie Ten Cate, een belangrijke familie uit de Twentse textielindustrie. Het landgoed heet "Egheria", vernoemd naar de zonen Ten Cate: Egbert, Hendrik, Richard en Arnold. De naam wijst ook naar "Egeria", nymf uit de Romeinse mythologie. Zo is de naam ontstaan. Het huis van de familie Ten Cate staat er nog steeds; tussen de bomen door kun je er een klein beetje van zien. Helemaal boven op de Tankenberg staat een stenen koepel, vanwaar je een fantastisch vergezicht hebt over bossen en glooiende akkers, tot ver in Duitsland. Daar gingen we een poosje van genieten. Tinus trakteerde ons op lekkere warme glühwein en later ook nog op chocolade-kransjes. In de stenen koepel staan allerlei teksten gegraveerd, in het Latijn en gelukkig ook nog wat in onze eigen taal. Op deze plek schijnen onderaardse energiebanen [leylijnen] voor sommige mensen voelbaar te zijn. We liepen weer verder door een bosrijke omgeving, zagen witte klaverzuring en verschillende paddenstoelen. Door het bos van de Tankenberg lopen maar liefst vijf beken, hier leeft ook de zeldzame kamsalamander. Het Dassen Hendrik pad is een mooi pad door het bos en al lopend kwamen we bij Erve Middelkaamp, een prachtig gebouwde en gerestaureerde boerderij met schuren en bijgebouwen. Je kunt er logeren, vergaderen en er is een kantoor van de Vereniging Natuurmonumenten. Vervolgens gingen we langs een heel ander gebied verder, een natte weide, waar in de zomer veel orchideeën voorkomen. Nu vonden we er nog de moeraswolfsklauw. Tenslotte kwamen we weer op bekend terrein uit, we namen afscheid van elkaar op de parkeerplaats van "De Stroper". Tinus en Gerrit werden hartelijk bedankt. Sommigen bleven snert eten en anderen reden direct terug naar Hardenberg. Het was een zeer geslaagde excursie. Wat een mooi gebied!

Geertje van den Berg
IVN lid

Winterwandeling

Januari 2017

Op een zonnige, frisse zaterdagochtend verzamelden zich 18 personen bij "De Koppel". Blij met zo'n grote opkomst namen de gidsen Gert Diepenveen en John Roeden het gezelschap mee naar "De Bootsman". Daar begon om half elf de twee uur durende wandeling in het mooie vechtgebied rond Stegeren. De grond was nog bevroren en op veel plekken kraakte de sneeuw onder onze voeten. Door de zon glinsterden de smeltdruppels aan takken en grassen en de sneeuw schitterde ons tegemoet. Van bos naar het mysterieuze oeroude heideveld met haar jeneverbessen en dan ineens in een groot open gebied met het zicht in de verte op de eeuwenoude Vecht. Daar liepen we waar heel vroeger de rivier nog veel breder en heel ondiep was.

De gidsen hadden de rugtassen vol met informatie over bomen, paddenstoelen enz. Regelmatig werd stilgestaan bij wat de natuur ons liet zien. Gert was deze wandeling van het "meten is weten".

Met een takje of gelijkzijdige driehoek (papier) recht (horizontaal) op je hoofd zover van de te meten boom gaan staan, zodat een tweede persoon de top van de boom gelijk heeft aan het uiteinde van het stokje of de schuine kant van de driehoek. Het aantal meterpassen minus lengte persoon is de lengte van de boom. Leuk om tijdens een wandeling te doen. Zo ook de leeftijd van een boom bepalen: de omtrek van de stam gedeeld door 2,5 is ongeveer de leeftijd. Gemiddeld groeit een boom in omvang 2,5 cm per jaar.

Gert legde uit hoe belangrijk schimmels zijn. De Mycorrhiza (wortelschimmel) helpt de haarwortels van de boom bij de wateropname. De schimmel omgeeft de haarwortels en vergroot zo het oppervlak voor wateropname. In ruil voor deze hulp krijgt de schimmel voedingsstoffen terug. Verschillende boomsoorten kwamen aan de orde en het waarom van het bladverliezen in de winter (tegengaan vochtverlies). De Larix met zijn veel (40) (blad)naalden, die 's- winters een bostapijtje vormen. De den met zijn duonaalden en appels die de vochtigheidsgraad in de lucht aangeven. Staan ze helemaal open, dan is er brandgevaar en staat de boswachter op scherp.

In het kader van de Amerikaanse verkiezingen kwamen de Amerikaanse eik en de vogelkers (bospest) aan de orde. Volgens John kan het maar zo zijn, nu de protectionistische president Trump aan de macht is, "dat alle Amerikaanse eiken teruggehaald worden". De vogelkers blijkt bij nader inzien toch niet een dergelijk grote bospest(er) te zijn. Veel insecten en vogels profiteren namelijk van deze snelgroeiende struik en de natuur reguleert zelf meer dan gedacht.

Voor de kleine paddenstoelen kregen aandacht, de piepkleine oranje druppelzwam en de "schelpjes"zwam (waaiertje). Ook was er aandacht voor de mossen die we onderweg tegenkwamen, het zachte kussenmos en het haak- en laddermos. Voor de laatstgenoemde naam had je wel wat fantasie nodig.

Aan het eind van de wandeling deed Jacobien, onze sporendeskundige, midden op het wandelpad nog een blijde vondst. Het drolletje werd met een meetlint ernaast gefotografeerd voor het archief, even purken met een stokje en de versheid was bepaald. Met het boek erbij van Gert werd de vondst gedetermineerd als uitwerpsel van een martersoort.

Alle informatie werd nog uitgebreid met fraaie winterse gedichten. Ook las John af en toe voor uit eigen werk: Kampioenen uit de Nederlandse Natuur: een prachtig boek, waarvan de opbrengst naar de Vitamine Groen Projecten gaat. Na afloop van de wandeling genoten we van de warmte van de haard en de koffie van "De Bootsman". John had een aantal "Kampioenen" meegenomen om te verkopen en na inzage was dat zo gebeurd. Ook waren er deze ochtend vijf mensen die voor het eerst meegingen en zij waren zo enthousiast dat Jannie ze onder de koffie mocht inschrijven als nieuw IVN-lid.

Mariet de Jonge
IVN lid

verrassend
&
origineel

**ROEL
VANDENBIGGELAAR**

BLOEMEN & WONEN & CADEAUS

EUROPAWEG 21-23
7772 BN HARDENBERG
TELEFOON 0523-271400

www.fotoramahardenberg.nl info@fotoramahardenberg.nl

**A World Of Color
FOTORAMA**

Adm. Helfrichstraat 35, Hardenberg-Tel. 0523-260476

- * Afdrukken van alle digitale foto bestanden (v/a 5 minuten)
- * Pasfoto's
- * Foto van Foto(zonder beeld verlies!)
- * Omzetten van kleur naar zwart/wit en/of bruin-tonen.
- * Samenvoegen van verschillende foto's.
- * Restauratie
- * Foto's van dia's
- * Scannen van dia's en op CD of DVD zetten
- * Verwijderen van kleurwemen, achtergronden of storende elementen.
- * Professioneel scannen van 6x6 en 6x4,5 negatieven
- * Scannen van kleinbeeld negatieven

SPECTOR

www.fotoramahardenberg.nl info@fotoramahardenberg.nl

Slatman's kook
Originele Saksische kruidkoek

Bakkerij Slatman

Bruchterweg 67
Hardenberg

Anerbeensweg 34
Ane/ Gramsbergen

Bakkerij Slatman ONZE PRODUCTEN ZIJN GEMAKT NATUURLIJK
NATUURLIJK GOED!

Ane Brood - Kook - Specialiteitsbakkerij Slatman Hardenberg

DGB energie

De goedkoopste energieleverancier van Nederland

GASNIEUW NAAR:
www.dgbenergie.nl

Vol onderstaande kortingscode in bij "AANMELDEN" en wordt klant van DGB Energie. Vervolgens profiteert u van scherpe tarieven!

Uw persoonlijke actiocode: IVN03

GEWOON DE BAANDER

Bij de Baander kennen ze nog de smaak van vroeger. Heerlijke en eerlijke biologische groentes en vlees voor stoofschotels. En natuurlijk voor elke gelegenheid een smaakvol pakket.

De Baander Krommesteeg 1
77712 AV Hardenberg
Tel. 0523-273755
www.streekproductendebaander.nl

Natuurlijk ga je voor al je boeken en kantoorbenodigdheden naar:

heijink

UITGEVERIJ & BOEKHANDEL HARDENBERG

VOORSTRAAT 32 7772 AC HARDENBERG T 0523 261 392 F 0523 216 803 E heijinkboek@planet.nl

Kijk en bestel ook op www.boekhandelheijink.nl

VETOS

IN TOYOTA GESPECIALISEERD

Autobedrijf Gebr. Veurink
Rheezeweg 40a
7771 TG Hardenberg
0523-264456
www.autoveurink.nl

Voor de koude dagen

Er is weer gekloofd open haardhout op voorraad leverbaar. Kosten eiken € 50,-; gemengd € 40,- per kuub. IVN leden krijgen korting van € 5,- per kuub.

Leveren in Hardenberg is mogelijk per vracht van 2 kuub. Kosten vervoer € 7,- per vracht in Hardenberg; daarbuiten € 10,- per vracht.

Zelf halen kan op vrijdagmorgen van 9-12 uur bij het gebouwtje De Steenuil aan de Bosweg (t/o sportpark De Boshoeck)

Inlichtingen via 06-20009596.

Iedere natuurliefhebber is van harte welkom bij het IVN!

U ontvangt dan 4 x per jaar ons afdelingsblad “De Hommel” en 4 x per jaar het blad in kleur “Mens en Natuur” van het landelijke IVN.

U mag gratis meedoen aan alle excursies en andere IVN verenigingsactiviteiten en U kunt meedoen aan ons vrijwilligerswerk.

U ondersteunt onze vereniging met de volgende contributietarieven per jaar.

Leden € 20,00, huisgenoot-leden € 6,00, 3e uit één gezin € 3,00.

Jeugdleden € 6,00, 2e uit één gezin € 3,00.

Donateurs € 10,00.

Het lidmaatschapsjaar loopt vanaf 1 januari t/m 31 december. Opzeggingen vóór 15 november bij de ledenadministratie die bijgehouden wordt door mevr. Janny Leenheer (adresgegevens zie vorige pagina). De contributie wordt jaarlijks per automatisch incasso geïnd. Het lidmaatschap vangt aan zodra de door u getekende machtigingskaart door de ledenadministratie is ontvangen.

Ons IBAN bankrekeningnummer is: NL24 RABO 0384977006.